

УТРУДЕННЯ У ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГІВ ІЗ БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Байєр О. М.

*кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри дошкільної освіти*

*КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради
вул. Незалежної України, 57-А, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-2079-2538
ob_@ukr.net*

Юрченко О. Е.

старший викладач кафедри дошкільної освіти

*КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради
вул. Незалежної України, 57-А, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-3011-5477
urchenkoee@ukr.net*

Ключові слова: *партнерство, взаємодія, спілкування, бар'єри, карантинні обмеження.*

Статтю присвячено проблемі налаштування ефективної взаємодії дорослих суб'єктів (педагогів та батьків вихованців) освітнього простору в закладі дошкільної освіти, що є одним із важливих напрямів реформи освіти за концепцією «Нова Українська школа» та вимогою Базового компоненту дошкільної освіти (нова редакція 2021) – державного стандарту дошкільної освіти. У зв'язку із цим, взаємодія закладів дошкільної освіти з родиними дітьми (як учасниками освітнього процесу) повинна бути спрямованою на формування високого рівня психологічної культури всіх учасників освітнього процесу як на рівні знань та настанов, так і на рівні повсякденного спілкування з метою узгодження змісту освіти та виховного впливу на дитину в інтересах її поступового сталого розвитку. У сучасних умовах функціонування закладів дошкільної освіти (карантинні обмеження щодо присутності батьків у приміщеннях освітнього закладу та участі в спільних заходах) у взаємодії педагогів з батьками виникають певні утруднення і відносини з новими особливостями, що потребує вивчення та наукового аналізу. У науковій літературі на сьогодні бракує інформації про утруднення та особливості взаємодії педагогів з батьками в умовах пандемії. Педагоги потребують підтримки та певної професійно-фахової підготовки в нових обставинах виконання функціональних обов'язків. Необхідність з'ясування сучасної актуальної проблематики утруднень педагогів пов'язана з пошуком оптимальних рішень та успішних практик для налагодження партнерської взаємодії з батьками в наданні якісної дошкільної освіти дітям. Розроблено методику анонімного дистанційного опитування педагогів з достатньою кількістю параметрів (всього 8), які представлені у кількісних та якісних (вербальних) характеристиках. Цінність здійсненого опитування полягає у добровільній, анонімній та свідомій участі педагогів закладів дошкільної освіти запорізького регіону, що забезпечує його валідність та надійність. Опис виявлених утруднень і тенденцій у наявній системі взаємодії педагогів з батьками дозволяє здійснювати пошук оптимальних рішень і нових ефективних форм у професійному розвитку педагогів у межах окресленої проблематики.

DIFFICULTIES IN TEACHER-PARENT INTERACTION IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION

Bayer O. M.

*Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Preschool Education
Municipal Institution “Zaporizhzhia Regional Institute of Continuing Pedagogical Education”
of Zaporizhzhia Regional Council
Nezalezhnoi Ukrainy str., 57-A, Zaporozhye, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2079-2538
ob_@ukr.net*

Yurchenko O. E.

*Senior Lecturer at the Department of Preschool Education
Municipal Institution “Zaporizhzhia Regional Institute of Continuing Pedagogical Education”
of Zaporizhzhia Regional Council
Nezalezhnoi Ukrainy str., 57-A, Zaporozhye, Ukraine
orcid.org/0000-0003-3011-5477
urchenko@ukr.net*

Key words: *partnership, interaction, communication, barriers, quarantine.*

The article is devoted to the problem of setting up the effective interaction of adults (teachers and parents) of the educational space in the institution of preschool education, it is one of the important directions of the educational reform according to the concept of the New Ukrainian School and the requirement of the Basic component of preschool education (new version 2021) – the state standard of preschool education. In this regard, the interaction of preschool educational institutions with families of children (as participants in the educational process) should be aimed at creating a high level of psychological culture of all participants in the educational process, both at the level of knowledge and attitudes, and at the level of everyday communication in order to harmonize the content of education and upbringing influence on the interests and gradual sustainable development of a child.

Certain difficulties arise in the interaction of teachers with parents in modern conditions of functioning of preschool education institutions (quarantine restrictions on the presence of parents in the premises of an educational institution and participation in joint activities), which requires study and scientific analysis. There isn't enough information about the difficulties of the interaction of teachers with parents in a pandemic in the scientific literature today. Teachers need support and a certain vocational training in fulfillment of functional duties in the new circumstances. The need to clarify the current topical issues with the difficulties of teachers is associated with the search for optimal solutions and successful practices for establishing partnerships with parents in providing quality preschool education to children. A method has been developed for anonymous polling of teachers with a sufficient number of parameters (10 in total), which are presented in quantitative and qualitative (verbal) characteristics. The value of the survey is in the voluntary, anonymous and conscious participation of preschool teachers in the Zaporozhye region, ensuring its validity and reliability. A description of the identified difficulties and trends in the existing system of interaction between teachers and parents allows us to search for optimal solutions and new effective forms in the professional development of teachers within the framework of this problem.

Постановка проблеми. Розвиток системи дошкільної освіти на сучасному етапі відбувається у відповідності до вимог нової редакції Базового компоненту дошкільної освіти (2021) – державного стандарту, в якому зазначено новий контекст щодо участі сім'ї у наданні дошкільної освіти дітям, а саме: 1) збільшена роль партнерської взаємодії педагогічних працівників закладів освіти із членами родини вихованців; 2) актуалізована необхідність підвищення культури відповідального батьківства, шляхом організації педагогічного просвітництва сімей, які опинились перед численними соціальними, духовними, екологічними викликами сьогодення. Педагоги закладів дошкільної освіти (далі ЗДО) також опинилися в епіцентрі найскладніших викликів сучасності у зв'язку з пандемією Covid-19 – карантинними обмеженнями, що значно звужують можливості щодо залучення батьків до освітнього процесу. Утруднення у взаємодії педагогів з батьками в таких умовах потребують визначення, аналізу та прогнозування спрямованості подальшого професійного розвитку та самовдосконалення з питань оволодіння сучасними практиками налагодження оптимальної партнерської взаємодії.

Метою статті є визначення наявної категорії утруднень у взаємодії педагогів ЗДО з батьками в умовах існування карантинних обмежень у зв'язку з пандемією Covid-19.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз досліджень на публікацій науковців в межах окресленої теми свідчить про те, що проблеми комунікації педагогів та батьків здобувачів дошкільної та шкільної освіти приділяється багато уваги з різних боків: у напрямі розвитку комунікативних умінь (спілкування) особистості та педагогів дошкільної ланки освіти присвячено дослідження Н.Б. Голуб, А.Й. Капської, Н.В. Кузьміної, Ж. Курте, А.К. Маркової, Л.В. Мороз-Рекотової; Л.А. Петровської, С.Я. Ромашіної; А.І. Харківської; щодо комунікативних та емоційних бар'єрів, психологічних утруднень – роботи Я.Л. Колосинського, В.А. Лобунської, К.А. Менджеричкої, Е.А. Бреус, Е.А. Панько, Б.Ф. Поршневої, Е.П. Чеснокової; в межах взаємодії педагогів ЗДО саме з батьками – роботи Т.Г. Жаровцевої, О.Л. Кононко, О.В. Кочерги; В.М. Кушнір; С.О. Ладивір, І.Р. Перепелюк, Т.О. Піроженко, Т.М. Титаренко, О.Ю. Хартман та ін..

У посібнику В.М. Кушнір наведено текст зазначеної у статті ключової дефініції: «Партнерство – це реалізація спільної стратегії дій, у тому числі спільної мети і плану реалізації окремих заходів; це визначення поділу обов'язків і відповідальності між сторонами; це співпраця на рівні, що дозволяє швидко реагувати на зміну ситуації та проблеми, які виникають» [9, с. 19].

Варто зазначити, що О.В. Кочерга у своїй статті визначив деякі сучасні аспекти щодо утруднень у побудові *партнерської взаємодії* педагогів ЗДО. Він вважає, що темп сучасного життя, відсутність взаємодії та брак належної культури не завжди дають змогу налагоджувати оптимальні контакти між учасниками освітнього процесу в таких комунікативних системах, як «батьки-діти»; «педагог-діти»; «педагог-батьки»; «педагог-педагог»; «діти-діти»; «батьки-батьки». Він зазначав, що в налаштуванні взаємодії заважають недоліки спілкування, яке зводиться до констатації фактів і не враховуються всі аспекти «сутності» інформації. Ефективному спілкуванню, на його думку, заважають такі чинники: неперевірені допущення (зі слів інших); здогадки (нам так здається); нездійснені очікування. Вони створюють атмосферу недовіри і напруження, що спотворює реальну картину партнерської взаємодії і породжує однобічний диктат [8, с. 4].

Проте наукових досліджень щодо утруднень педагогів ЗДО у взаємодії з батьками в умовах існування довготривалих карантинних обмежень бракує.

Для визначення наявних утруднень, які виникають між педагогами ЗДО і батьками вихованців та ускладнюють встановлення партнерської взаємодії, було проведено дослідження за допомогою анонімного дистанційного опитування педагогів з достатньою кількістю параметрів (всього 8), які представлені в кількісних (відсоток вибору від загальної кількості учасників опитування) та якісних (вербальних) характеристиках. В опитуванні взяли участь 128 педагогів ЗДО Запорізької області.

Узагальнені дані зазначених педагогами утруднень і тенденцій в наявній системі взаємодії педагогів з батьками свідчать про таке:

1. *На погляд вихователів ЗДО, їм у продуктивному спілкуванні з батьками вихованців заважає:* ставлення батьків до ЗДО як до закладу, що надає освітні послуги клієнтам, а не як до партнера у вихованні дитини – 91,4%; байдужість батьків до змісту повсякденного перебування дитини і того, що відбувається в ЗДО, – 87,5%; різні погляди на виховання педагогів та батьків – 83,6%; незацікавленість батьків у спілкуванні з педагогами – 70,3%; побоювання щодо негативної оцінки роботи педагогів із боку батьків – 36,7%; страх критики діяльності педагогів із боку батьків – 30,5%.

2. *На думку вихователів, батьки ставляться до педагогів ЗДО з такими упередженнями:* спілкування батьків із вихователем «на рівних» неможливе – 82,8%; педагоги використовують застарілі підходи виховання – 79,7%; замість допомоги, вихователі скаржаться на дитину – 57,8%; у вихователів до батьків існує надмірна вимогливість – 49,2%; персонал ЗДО має недостатню кваліфікованість – 31,3%.

3. Педагоги зазначають такі чинники утрудненя у спілкуванні з батьками: перенесення відповідальності батьків за виховання своєї дитини на вихователя ЗДО – 96,9%; батьки вважають, що вихователь не може давати їм поради, бо вони краще знають, як виховувати свою дитину – 84,4%; у зв'язку з карантинними обмеженнями не вистачає часу на очне спілкування з батьками – 80,5%; незацікавленість батьків у вихованні своєї дитини – 67,2%; вимогливість батьків до ЗДО – 56,3%; недостатня компетентність батьків у розумінні сучасних підходів у вихованні – 14,8%.

2. Для встановлення партнерської взаємодії із сім'єю педагогам:

1) заважає страх змін, уникнення новизни – (43,8%) та низька обізнаність новими методами та підходами у вихованні (16,4%);

2) не вистачає: вміння доносити інформацію та мотивувати на вдосконалення навичок педагогічної взаємодії батьків у вихованні дитини (80,5%); вміння будувати діалог з батьками з позиції «рівний-рівному» (75%); гнучкості у спілкуванні – 69,5%; знання психології батьківства – 66,4%; комунікативних навичок – 38,3%; знання вікової психології – 10,2%.

5. На думку педагогів, батькам для усвідомлення своєї партнерської функції не вистачає: поваги та бажання прислухатися до думки вихователя – 80,5%; поваги до професії вихователя – 73,4%; вміння слухати та аналізувати – 72,2%; розуміння важливості і цінності дошкільного дитинства – 71,9%.

6. Педагоги вважають, що їм у налагодженні партнерської взаємодії з батьками допоможе: вміння правильно та переконливо висловлювати свої думки – 71,9%; знання психології батьківства – 68%; участь в інтерв'ювальних групах або групах підтримки, на яких розглядаються складні випадки взаємодії вихователя з батьками – 56,3%; підвищення власної професійної кваліфікації – 52,3%; тренінг формування комунікативних навичок – 52,3%;

7. Взаємодія з батьками в умовах обмежень довготривалого карантину характеризується: складністю досягнення спільної мети вихователів та батьків за рахунок того, що є батьки, які дестабілізують настрій батьків у віртуальних спільнотах, проте у вихователя менше можливостей впливати на таких батьків дистанційно – 84,4%; складністю обговорення важливих питань взаємодії з батьками в соціальних групах мережі Інтернет – 68,8%; пошуком батьками відповідей на питання

із приводу виховання і розвитку дитини не у вихователя, а в інших джерелах – 58,6%; підвищенням неспокою батьків за дітей, тому що вони отримують недостатню або несвоєчасну інформацію про перебування своєї дитини в садочку – 53,1%; недостатністю розуміння педагогами того, чим стурбовані батьки – 35,9%;

8. Педагоги вважають, що шляхи вирішення покращення взаємодії з батьками в карантинних умовах діяльності ЗДО полягають у: поінформуванні батьків про життя дитини в садочку у віртуальних спільнотах для батьків: вайбер, facebook, телеграм, сайт ЗДО тощо (за згодою батьків) – 69,5%; знаходженні достатнього часу для індивідуального спілкування з батьками – 66,4%; інформаційній і просвітницькій підтримці батьків через Інтернет-мережу, де можна надавати консультації, поради, проведенні онлайн-зустрічі з батьками – 64,8%.

Висновки. Аналізуючи зазначене вище, можна зазначити, що педагоги ЗДО на сучасному етапі визначають такі власні утруднення у взаємодії з батьками: стереотипне ставлення батьків до ЗДО як до закладу, що надає освітні послуги клієнтам, а не як до партнера у вихованні дитини; втрата довіри у стосунках з педагогами і підвищена тривога за дитину у зв'язку з недостатньою поінформованістю батьків про стан перебування дитини в ЗДО у зв'язку з обмеженням доступу батьків до приміщень закладу; низький соціальний статус педагога та неповага до професії з боку батьків; втрачання звичних традиційних форм спілкування і взаємодії з батьками (очних у приміщеннях ЗДО); необхідність та пріоритетність жорсткого дотримання вимог епідеміологічного режиму за рахунок втрати повноцінної взаємодії та спілкування; нестача навичок комунікативної та цифрової компетентності педагогів для налагодження взаємодії у форматі віртуальних батьківських спільнотах.

Виходячи з вищезазначених утруднень та прогнозів щодо подовження термінів довготривалих карантинних обмежень, зазначимо, що педагоги потребують невідкладної професійної допомоги з боку інституцій, що надають освітні послуги для дорослих з метою опанування необхідними навичками партнерської взаємодії, комунікативної та цифрової компетентності.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробці програм тьюторського супроводу професійного розвитку та підвищення кваліфікації педагогів ЗДО з метою подолання окреслених утруднень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу / Нерянова С., Піроженко Т., Гавриш Н., Байєр О., та ін. / Електронна книжка журналу «Практика управління закладом освіти». 2021. №1. 189 с. URL : <https://ezavdnz.mcfra.ua/book?bid=37876> (дата звернення: 07.05.2021).
2. Борин Г.В. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до роботи з батьками дітей раннього віку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2009. 22 с.
3. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика: монографія. Донецьк : Видавництво ДНЦ. 2005. 304 с.
4. Воронова О.Ю. Формування професійної рефлексивності майбутніх вихователів. *Інтернаука : міжнародний науковий журнал*. Київ, 2017. № 18 (40). Т. 1. С. 36-Жаровцева Т.Г. Принцип діалогічності у підготовці фахівців дошкільної освіти до взаємодії з сім'єю. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. Випуск 58. Частина I. Херсон : Айлант, 2011. С. 182–185.
5. Козирєв М.П. Бар'єри педагогічного спілкування. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. 2013. Вип. 2. С. 136–146.
6. Коломинский Я.Л., Панько Е.А., Чеснокова Е.П. Условие укрепления психологического здоровья субъектов педагогического и управленческого взаимодействия в дошкольном учреждении. *Актуальные проблемы социальной психологии. Репозиторий БГПУ*. 2014. URL : <http://elib.bspu.by/handle/doc/1979> (дата звернення: 14.04.2021).
7. Кочерга О. Психологічний аспект народження партнерства. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 2. С. 4–12.
8. Кушнір В.М. Організація взаємодії закладу дошкільної освіти з родиною: *навчальний посібник для підготовки студентів зі спеціальності 012 Дошкільна освіта*. Умань : ВПЦ «Візаві», 2018. 221 с.
9. Ладивір С.О. Сім'я як партнер педагогів у формуванні ціннісних орієнтацій дитини. URL : <https://ezavdnz.mcfra.ua/868799> (дата звернення: 23.04.2021).
10. Мороз-Рекотова Л.В. Формування професійно-комунікативної культури мовлення майбутніх вихователів ДНЗ у руслі компетентнісного підходу. *Освітній простір України*. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський Національний Університет імені Василя Стефаника», 2016. Вип. 8. С. 97–104.
11. Перепелюк І.Р. Практичні аспекти формування готовності майбутніх вихователів до роботи з батьками дітей дошкільного віку. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку дошкільної освіти і професійної підготовки педагогічних кадрів у контексті євроінтеграційних процесів»*. Чернівці, 2016. С. 125–129.
12. Піроженко, Т.О., Хартман, О.Ю. Виховуємо дитину – зростаємо як батьки : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 168 с.

REFERENCES

1. Nerianova S., Pirozhenko T., Havrysh N., Baiier O. and others. (2021) Bazovyi komponent doshkilnoi osvity. Nova redaktsiia ta porady dlia orhanizatsii osvitnoho protsesu [The basic component of preschool education. New edition and tips for organizing the educational process] *Electronic book of the journal Practice of educational institution management*. 2021. No. 1. P. 189 URL: <https://ezavdnz.mcfra.ua/book?bid=37876> [in Ukrainian]. (accessed 05 July 2021).
2. Borin H.V. (2009) Orhanizatsiino-pedahohichni umovy pidhotovky maibutnikh vykhovateliv do roboty z batkamy ditei rannoho viku 13.00.04. [Organizational and pedagogical conditions of training of future teachers working with parents of children of early age 13.00.04]. Ternopil National Pedagogical University named after V. Hnatyuk. P. 22 [in Ukrainian].
3. Volkova N.P. (2005) Profesiino-pedahohichna komunikatsiia: teoriia, tekhnolohiia, praktyka: monohrafiia. [Professional pedagogical communication: theory, technology, practice: monograph]. Donetsk, DSC Publishing House. P. 304 [in Ukrainian].
4. Voronova O.Y. (2017) Formuvannia profesiinoi refleksyvnosti maibutnikh vykhovateliv. [Formation of professional reflexivity of future educators]. *Internauka: international scientific journal*. Kiev, No. 18 (40). T. 1. P. 36-39 [in Ukrainian].
5. Zharovceva, T.H. (2011) Prynysyp dialohichnosti u pidhotovtsi fakhivtsiv doshkilnoi osvity do vzaiemodii z simieiu. [The principle of dialogicity in the preparation of preschool education specialists for interaction with the family]. *Pedagogical sciences: collection of scientific papers*. Issue 58. Part I. Kherson: Aylant, P. 182-185 [in Ukrainian].

6. Kozyrev M.P. (2013) Bariery pedahohichnoho spilkuvannia. [Barriers to pedagogical communication]. *Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Psychological series*. Issue 2, P. 136-146 [in Ukrainian].
7. Kolominskiy Ya.L., Panko E.A., Chesnokova E.P. (2014) Uslovie ukrepleniya psikhologicheskogo zdorov`ya sub`ektov pedagogicheskogo i upravlencheskogo vzaimodejstviya v doshkol`nom uchrezhdenii. [The condition for strengthening the psychological health of subjects of pedagogical and managerial interaction in a preschool institution]. *Actual problems of social psychology*. BSPU repository. 2014. URL: <http://elib.bspu.by/handle/doc/1979> [in Belarus]. (accessed: 14 April 2021).
8. Kocherga A. (2019) Psykhofiziologichnyi aspekt narodzhennia partnerstva. [Psychophysiological aspect of the birth of partnership]. *Preschool teacher*. No. 2. P.4-12. [in Ukrainian].
9. Kushnir V.M. (2018) Orhanizatsiia vzaiemodii zakladu doshkilnoi osvity z rodynoiu. [Organization of interaction of the institution of preschool education with the family: a textbook for the preparation of students in the specialty 012 Preschool education.] Uman: Publishing and printing center VIZAVI [in Ukrainian].
10. Ladyvir S.A. (2021) Simia yak partner pedahohiv u formuvanni tsinnisnykh oriantatsii dytyny. [The family as a partner of teachers in the formation of the value orientations of the child]. URL: <https://ezavdnz.mcfrr.ua/868799> [in Ukrainian]. (accessed 23 April 2021).
11. Moroz-Rekotova L.V. (2016) Formuvannia profesiino-komunikatyvnoi kultury movlennia maibutnikh vykhovateliv DNZ u rusli kompetentnisnogo pidkhotu. [Formation of a professional and communicative culture of speech of future preschool educators in line with the competence-based approach]. *Educational space of Ukraine*. Ivano-Frankivsk: State higher educational institution Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Issue. 8, P. 97-104. [in Ukrainian].
12. Perepelyuk I.R. (2016) Praktychni aspekty formuvannia hotovnosti maibutnikh vykhovateliv do roboty z batkamy ditei doshkilnoho viku. [Practical aspects of the formation of the readiness of future educators to work with the parents of preschool children]. *Materials of the International Scientific and Practical Conference «Actual problems and prospects for the development of preschool education and professional training of teachers in the context of European integration processes»* Chernivtsi, P. 125-129. [in Ukrainian].
13. Pirozhenko T.A., Hartman A.Yu. (2014) Vykhovuemo dytynu – zrostaiemo yak batky : navchalno-metodychnyi posibnyk. [We bring up a child - we grow up as parents: teaching aid]. Ternopil: Mandrivets P. 168 [in Ukrainian].